

SPECYFIKA RELIGIJNOŚCI KATOLIKÓW Z HOMLA

Dworzecka Joanna

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (Poznań, Polska)

Artykuł opisuje indywidualną i prywatną religijność homelskich katolików na podstawie badań antropologicznych z 2017 roku.

Po upadku Związku Radzieckiego na całym obszarze Białorusi nastąpił gwałtowny wzrost ilości wspólnot religijnych i aktywizacja ich działalności. Odradzający się na Homelszczyźnie katolicyzm oparł się na dwóch filarach: doświadczeniu osób starszych, które zachowały wiarę mimo wieloletniej ateizacji oraz zaangażowaniu młodszych, którzy nie otrzymali z domu wychowania religijnego i w wieku dorosłym zdecydowali o staniu się katolikami. Niniejszy artykuł podejmuje temat szczególnego typu religijności, jaki posiada grupa młodszych katolików. Artykuł oparty jest na informacjach uzyskanych z antropologicznych badań terenowych przeprowadzonych w Homlu w ubiegłym roku. Przyjętą metodą badawczą była obserwacja etnograficzna połączona z wywiadami nieustrukturyzowanymi. W rozmowach poruszono kwestie tożsamości ze szczególnym uwzględnieniem biografii rozmówców oraz istotnych dla nich norm i wartości. W ten sposób uzyskano obraz deklarowanej religijności indywidualnej.

Indywidualna religijność w ramach religii oficjalnej wyrażana jest poprzez członkostwo i uczestnictwo w organizacji instytucjonalnej. „Przejawy kultu są przekładane na kategorie indywidualnej pobożności i aktów oddania” [1, s. 142], a zatem, jednostki konstruują swoją pobożność w oparciu o praktyki obecne w religii oficjalnej. Nie oznacza to jednak bezrefleksyjnego naśladownictwa. Jak zauważa Thomas Luckmann, w dzisiejszych czasach instytucje religijne są wybierane jako „produkty” z szerokiej oferty źródeł znaczeń ostatecznych. „Autonomiczne jednostki” decydując się na przyjęcie konkretnego źródła znaczeń ostatecznych kierują się adekwatnością do sfery prywatnej, a w konsekwencji swojej prywatnej biografii [2, s. 145–147]. Nie koniecznie musi to prowadzić do powstania „religijności z wyboru”, charakteryzującej się dużym dystansem wobec instytucji religijnych i tylko częściową identyfikacją z nimi [3, s. 391]. Indywidualna religijność może oznaczać, pobożność w pełni zgodną z religią oficjalną, jednak akcentującą te jej elementy, które najbliższe są życiu, doświadczeniu i charakterowi osoby wierzącej.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, iż specyfika religijności analizowanej grupy katolików z Homelszczyzny polega na pełnej kościelności przy jednoczesnym prywatyzowaniu religii i jej wyborze ze względu na doświadczenie głębokiego związku głoszonych treści z własną biografią. Kategorie „prawdy” i „autentyczności” przekazu religijnego stanowią o wyborze katolicyzmu spośród innych źródeł znaczeń ostatecznych. W jednym z wywiadów informatorka powiedziała: „zaczęłam chodzić do kościoła by słuchać katechez, bo były mi one bliskie, mówiły o mnie i o moim życiu. Czasem zastanawiałam się skąd katechiści to o mnie wiedzą? Skąd znają moją mentalność i psychologię? Moje serce? Wtedy jeszcze nie rozumiałam, że oni mówią nie tylko o mnie, ale także o sobie, bo sami to wszystko przeszli”.

Badacze zajmujący się religijnością oficjalną wyróżniają jej 5 wymiarów: 1. Doświadczeniowy (poczucie kontaktu z *sacrum*), 2. Rytualny (uczestnictwo w zbiorowych praktykach religijnych), 3. Ideologiczny (podzielanie przekonań grupy religijnej), 4. Intelktualny (znajomość założeń, przekonań i świętych pism), 5. Konsekwencyjny (skutki przynależności do

grupy religijnej w sytuacjach instytucjonalnych, które nie są ściśle religijne) [1, s. 147–149]. Członkowie obserwowanej grupy wskazywali w rozmowach na wszystkie te wymiary, jednak nie przypisywali im tej samej wagi. Wydaje się, że szczególną rolę pełni dla nich uczestnictwo w nabożeństwach i katechezach oraz kontakt z Pismem Świętym. Można powiedzieć, że wymiar rytualny łączy się tu z wymiarem intelektualnym i ideologicznym. Przyczyną tego może być obecność Drogi Neokatechumenalnej¹, do której należał pierwszy proboszcz parafii w Homlu oraz jego świeccy pomocnicy. Informatorzy podkreślali, że ich religijność wyrosła właśnie w ramach tej drogi i na przykładzie przybyłych osób świeckich. Kapłan biorący udział w badaniu nazywa świeckich pomocników wręcz „pierwszymi ośrodkami życia religijnego w Homlu”. W ramach spotkań tego ruchu wierni analizują Pismo Święte ze słownikiem biblijnym, korzystają też z Katechizmu Kościoła Katolickiego i poznają żywoty świętych.

Przez niektórych wiernych podkreślany jest wymiar konsekwencyjny decyzji „pójścia za Chrystusem”, jednak wychodzi on poza ramy instytucjonalne i nabiera charakteru indywidualnego i prywatnego. Do pozytywnych konsekwencji zaliczyć można: zachowanie małżeństwa, właściwe wychowanie dzieci, poczucie sensu w życiu, nabranie pewności siebie i odwagi do mówienia prawdy czy też odrzucenie kariery w show biznesie (wartościowane dodatnio). Negatywnymi konsekwencjami jest niezrozumienie ze strony bliskich niewierzących, konflikty w pracy, gdy oczekiwane zachowanie stoi w sprzeczności z nauczaniem Kościoła, czy też brak dostępu do pewnych możliwości rozwoju zawodowego. Rozmówcy wyrażali również swoje obawy niewłaściwego postępowania jako konsekwencji życia w dzisiejszym świecie, zwłaszcza takie kwestie jak hipokryzja, brak wrażliwości sumienia, czy bezmyślna gonitwa za sławą i pieniędzmi. Jedną z informatek wyraziła to słowami: „Boję się, że kiedyś zgubię się i upadnę tak nisko, że już nie będzie powrotu”. Obronę przed taką sytuacją stanowi dla niej aktywne uczestnictwo w praktykach religijnych.

Szczególnym typem jest wymiar doświadczeniowy jako najbardziej osobisty i noszący znamiona sensacyjności. Podkreśla się tu szczególnie cuda nawróceń swoich i swoich dzieci. Często nie są to spektakularne wydarzenia niedające się wyjaśnić, ale istotne zwroty w biografii informatorów. Wyrażane są one słowami: „Pan Bóg pojawił się w moim życiu i nie pozwolił mi podjąć złej decyzji”, albo „Bóg to dopuścił bym zrozumiała, że”. Wymieniane są też owoce modlitw np. wymodlony powrót syna zza granicy i jego nawrócenie. Odnoszenie się do wartości jaką stanowi rodzina traktowane jest przez Lucmanna jako charakterystyczne dla religijności prywatnej, a jednocześnie „jest to jedyny współczesny temat, który może być poparty istniejącymi wciąż formami instytucjonalnie wyspecjalizowanej religii” [2, s. 151]. Współczesne problemy dnia codziennego łączone są przez informatorów nie tylko do szeroko rozumianej sfery religijnej, ale także w intymną relację z *sacrum*.

Indywidualna i prywatna religijność homelskich katolików jest przykładem łączenia współczesnych tendencji religijnych z religijnością kościelną osób aktywnych i zaangażowanych w życie wspólnotowe. Prywatyzacja religii nie doprowadziła tu do wykształcenia się „religii z wyboru”, a raczej do bardziej świadomego i zaangażowanego uczestnictwa w religii oficjalnej. Obecność religii (zarówno oficjalnej jak i indywidualnej) w opowieściach autobiograficznych informatorów dowodzi, że nie jest ona traktowana jako odrębny aspekt życia lub uświęcony przetrzymujący zbiór praktyk, ale stanowi przenikającą codzienność wiarę w bożą obecność i wynikającą z niej sens ludzkiego istnienia.

Bibliografia

1. M. B. McGuire, Religia w kontekście społecznym, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2012.
2. T. Luckmann, Niewidzialna religia. Problem religii we współczesnym społeczeństwie, Zakład Wydawniczy «NOMOS», Kraków 1996.
3. P. M. Zulehner, Religia z wyboru jako dominująca forma społeczna, // W. Piwowarski, Socjologia religii, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2000.

¹ Ruch ten charakteryzuje się dążeniem do odnowy życia parafialnego opartej na 3 filarach: Słowie Bożym, liturgii i wspólnoty.